

LBRIS

We know
books

Florian Gheorghiu

Misterele
uluitoare ale
CREIERULUI

Editura **SOMA**

București 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**GHEORGHÎȚĂ, FLORIAN****Misterele uluitoare ale creierului / Florian Gheorghîță. - București:**
Soma Nova, 2024ISBN 978-630-6690-07-7
159.9

Copyright © 2024 Soma Nova

Reproducerea integrală sau parțială, sub orice formă, a textului din această carte
este permisă numai cu acordul prealabil scris al Editurii Soma Nova**Notă cititorului**

Dragi cititori,

Pentru a veni în întâmpinarea celor care aspiră să înțeleagă așa cum se
cuvine și să aprofundeze aspectele importante ce sunt prezentate în această
carte, a fost conceput un Glosar ce conține explicațiile extinse suplimentare
ale unor termeni.

Astfel, dacă veți întâlni în textul acestei cărți anumiți termeni marcați prin
adăugarea în partea din dreapta-sus a acestora a unei steluțe (de exemplu,
karma), aceasta înseamnă că puteți găsi și consulta o necesară explicație în
extenso a respectivilor termeni în Glosarul care se găsește în finalul cărții.

Tiparul executat la S.C. X PROMPT PRINT S.R.L. București

e-mail: contact@xprompt.ro,

tel 021 423 20 58,

web: xprompt.ro

Cuprins

- 01. Fenomene stranii • 9**
 - Nu e nimic amuzant • 9
 - Câștiguri și pierderi • 11
 - Dublul: am renunțat la el? • 14
- 02. Revoluția liniștită • 18**
 - Tulburări în domeniul psihologiei • 18
 - Ființă umană sau mașină? • 22
 - Efectul Omega • 24
 - Ce este conștiința? • 27
- 03. O mașină extraordinară • 30**
 - Cele cinci creiere • 30
 - Creierul „fierbinte” și creierul „rece” • 36
 - Hipotalamusul • 39
 - De unde vine imaginația? • 42
 - Globulele protoplasmatică originale • 46
 - Doar o conexiune • 47
 - Creierul ca întreg • 52
- 04. Paradoxurile creierului • 56**
 - Analogii înșelătoare • 56
 - Filtrele curiozității • 59
 - A alege înseamnă a putea • 62
 - O casă divizată • 65
 - Funcționarea creierului • 68
 - Alte mistere • 70

PARTEA ÎNTÂI
DECORUL

5. Știm că știm • 73

- Orbirea parțială a lui Helen • 74
- Conștiință și conștientizare • 77
- Atenția • 84
- Percepția subliminală • 86
- În anumite condiții • 89
- Pe malurile râului Lethe • 91
- De unde apar ideile? • 93

6. Stări modificate de conștiință • 94

- Lacrimi de fericire • 94
- Transa mistică • 96
- Porțile percepției • 98
- Spectacole uimitoare • 101
- Este hipnoza un truc? • 107
- Nivelele conștiinței • 110
- Revenirea la normal • 112

07. Eu sunt eu • 116

- Simțul identității • 116
- Un adevărat mister • 120
- Personalități multiple • 123
- Doi într-unul? • 126
- Nisip în ochi • 131
- Concluzie • 133

08. Totul e în sfera conștiinței • 134

- De la conștiință la trup • 134
- Mort de frică • 139
- A avea credință • 141
- Puterea vindecării prin credință • 143
- De la trup la conștiință • 148

09. Dinamica conștiinței • 150

- Conținutul viselor • 150
- Duminica e diferit • 152
- Am mai fost aici • 154

10. Imagini ale realității • 157

- Membrele fantomă • 157
- Are trupul propria memorie? • 161

11. Durerea, o enigmă • 163

- Tiparele durerii • 164
- Transmiterea durerii • 167
- Sensibilitatea lui Henry Head • 170
- Senzațiile imaginare • 173

12. Noutăți senzaționale • 177

- Confuzia simțurilor • 177
- Filtrul atenției • 182
- Percepția imaculată • 184
- Doar un joc • 187

13. Credem doar ce vedem • 188

- Ce șoptește ochiul creierului • 188
- Formele iluziilor • 194
- Perspective • 199
- Culori ciudate • 202
- Imaginea persistentă • 206

14. Loc de imaginație • 209

- Imaginile conștiinței • 209
- „Verbalizatorii” și „vizualizatorii” • 212
- Visul cu ochii deschiși • 213
- Problema halucinațiilor • 215
- Cu ochii închiși făuresc imagini • 220
- Concluzie • 224

PARTEA A PATRA
PROCESELE**15. Misterul memoriei • 225**

- Cei trei R • 226
- Cel de-al patrulea R • 227
- Tipuri de memorie • 230
- Asociaționistii • 232
- Aspectele uitate ale uitării • 233
- Memoria „pierdută” • 237
- Memoria totală • 238
- Sediul memoriei • 241
- Puncte de vedere • 243

16. Procesul gândirii • 245

- Inteligență genială • 245
- Ce este inteligența? • 246
- Copii minune • 249
- Calitatea inteligenței • 250
- Să acceptăm că suntem diferiți! • 251
- Gândire, cunoaștere, credință • 253
- Ființa umană superioară • 256
- Sediul rațiunii • 258

17. „Depinde cum mă simt” • 260

- Câte emoții? • 260
- Efectele syproxinei • 263
- Haide, zâmbește! • 264
- Chimia emoțiilor • 266
- Concluzie • 270

PARTEA A CINCEA
ÎN ÎNCHEIERE**18. Fantome și mașini • 271**

- Conștiință sau suflet • 271
- Deficiențele materialismului • 274
- Capcanele limbajului • 277
- La început a fost cuvântul • 279
- Către o nouă sinteză • 282

19. Cine este la conducere? • 283

- Are conștiința puteri necunoscute? • 283
- Nu suntem mașini • 285
- Cu ce intenție? • 288

20. Marea aventură • 291

- Criza • 291
- Creierul • 292
- Conștiința • 293
- Conștiința și creierul • 294
- De la alfa la omega • 296

GLOSAR • 299

| 01 | Fenomene stranii**Nu e nimic amuzant**

O mulțime e adunată în jurul unui mormânt. O înmormântare. Deodată, un băiat izbucnește într-un râs nervos. La început, oamenii sunt șocați, dar apoi își dau seama că ceva straniu se petrece. Băiatul este luat de acolo. S-a descoperit ulterior că suferise un accident hemoragic subarahnoidian, cum spun medicii; adică, un vas de sânge a explodat în interiorul creierului lui și a inundat cel de-al treilea ventricul (care e o cavitate îngustă, situată între cele două emisfere ale creierului, o cale pentru circulația lichidului cefalorahidian).

O altă scenă are loc acum într-un tren. O tânără fată se întoarce acasă de la serviciu. Ea începe să râdă în hohote; ceilalți pasageri o privesc. Ea este jenată, dar continuă să râdă în timp ce lacrimile îi curg pe obraji. Pasagerii încep să șoptească, trenul se oprește. Deși nu a ajuns încă la destinația ei, fata coboară din tren clătînându-se și agățându-se de ușă, dar continuând să râdă. Două luni mai târziu, ea se confruntă cu o paralizie severă pe partea stângă.

Asemenea crize de râs sunt rare, dar bine cunoscute. Eminentul doctor francez Féré a avut un pacient care râdea involuntar de fiecare dată când mergea cu trăsura pe un drum pietruit (în anul 1903).

Există chiar și cazul unei femei care a murit literalmente de râs. Ea a râs până a intrat în comă din care apoi nu și-a mai revenit. S-a descoperit că avea o tumoare la nivelul celui de-al treilea ventricul al creierului.

Dr. Martin, de la Spitalul Queen's Square, care a colectat toate aceste informații, considera că există un centru motor care controlează manifestările fizice ale râsului și că acesta se află undeva în apropierea acestui ventricul. El citează cazul unui pacient care necesita un tamponament cu buretele în această zonă a creierului datorită unei hemoragii apărute în urma extirpării unui chist. De fiecare dată când chirurgul tampona zona, pacientul râdea, șuiera, glumea și făcea remarci obscene. Dar niciunul dintre acești nefericiți nu experimenta ceva amuzant.

Prezentarea acestor curioase observații clinice chiar la începutul acestui studiu, este pentru că ele pun în evidență o întrebare esențială: „Sunt experiențele noastre subiective – amuzamentul, tristețea, bucuria, durerea, iubirea etc. – doar produse secundare ale funcționării acestui computer biologic care este creierul? Sau dimpotrivă, gândurile și emoțiile noastre ne dictează comportamentul, folosind pur și simplu creierul ca pe un servitor al obiectivelor noastre?”

Bunul simț ar sugera a doua ipoteză, dar majoritatea oamenilor de știință și mulți filosofi nu sunt de acord cu aceasta. Unii dintre ei refuză să creadă în manifestările conștiinței; alții admit că acestea există, dar numai ca produse secundare. În secolul trecut, aliatul lui Darwin, T.H. Huxley, a declarat cu fermitate: „Conștiința pare să fie legată de mecanismul trupului pur și simplu ca produs secundar al funcționării acestuia; ea pare să fie în întregime lipsită de puterea de a modifica această funcționare, precum șuieratul aburului care însoțește mersul unei locomotive dar care nu influențează mecanismul, motorul în sine.”

În câteva cuvânte: „Suntem oare niște mașini?” Vom analiza ulterior semnificațiile unei astfel de întrebări. Experiența noastră subiectivă nu este doar un adaos singular, lipsit de sens, precum fluieratul locomotivei. Ea este extrem de bogată și

variată: include, după cum vom vedea, aproximativ cincizeci de emoții, toată complexitatea gândirii, multe senzații diferite și multiple nivele de conștiință. Dacă aceste diverse componente sunt explicate ca produse secundare, atunci rămâne în seama materialiştilor să explice de ce creierul are atât de multe produse secundare și de ce acestea sunt atât de strâns și de confuz legate între ele. Dar acesta nu este, nici pe departe, singurul motiv pentru a ne îndoi de teoria materialistă clasică a omului. Iată încă o dovadă, complet diferită.

Câștiguri și pierderi

În anul 1974, R.D. Willard, de la Institutul de Științe ale Comportamentului și Conștiinței (*Behavior and Mind Sciences*) din Statele Unite ale Americii, a decis să verifice acuratețea anumitor afirmații, și anume, că femeile și-ar putea mări dimensiunea sânilor sub hipnoză. Un medic, a cărui neutralitate era garantată, a fost desemnat să ia măsurătorile participantelor la experiment. Pe scurt, s-a constatat că, după 12 săptămâni, 85% dintre cele 22 de voluntare au obținut creștere semnificativă astfel că cele mai multe au necesitat purtarea unui sutien mai mare. În plus, unele femei au pierdut în greutate cel puțin un kilogram, ceea ce a scos din discuție creșterea generală în greutate.

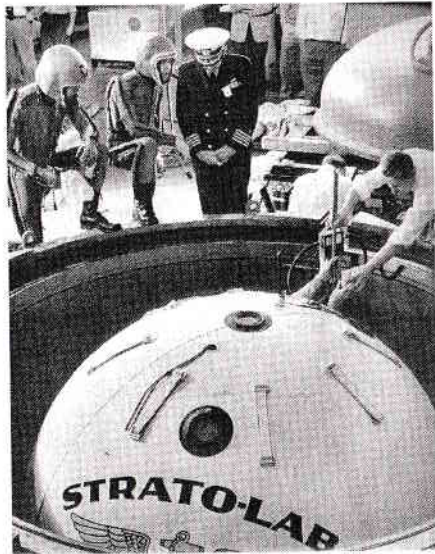
Hipnotizatorii profesioniști au fost și ei surprinși; o altă echipă a repetat experimentul, având mare grijă să efectueze măsurătorile în aceeași perioadă a ciclului menstrual. S-a făcut o nouă verificare trei luni mai târziu, pentru a vedea dacă creșterea în volum s-a menținut. Rezultatele le-au confirmat pe cele ale studiului anterior.

În acest caz, poate apărea întrebarea despre relațiile care există între conștiință și trup. Conștiința, departe de a fi un produs secundar, are o influență directă asupra trupului. Ea nu determină pur și simplu comportamentul acestuia, ci îi controlează creșterea. Materialiștii nu oferă nicio explicație plauzibilă pentru astfel de fenomene.

Aici se află principala dificultate pe care o prezintă doctrina materialistă: ea nu ia în considerare complexitatea experienței pe care își propune să o elucideze sau să o explice. Obiectivul

principal al acestei cărți este acela de a evidenția, într-un mod cât mai detaliat, natura complexă a experienței. În mod straniu, nimeni nu a efectuat până acum un astfel de studiu.

În timp ce cuvântul „minte” este utilizat adesea ca termen general pentru a descrie o varietate de experiențe subiective, el e folosit și ca sinonim al conștiinței, care este cu siguranță o condiție esențială pentru orice experiență, așa cum o înțelegem în mod convențional. Materialiștii abordează conștiința ca pe o „entitate” sau „substanță” cu caracter strict cantitativ: suntem fie conștienți, fie inconștienți, ori ne situăm undeva între aceste două stări. Din punct de vedere calitativ, conștiința are multiple forme. Ea este capabilă să se transforme, uneori fără nicio intervenție deliberată din partea noastră (așa cum se petrece, de pildă, în practica introspecției sau în momentele privilegiate în care urmărim să atragem din abundență în universul nostru lăuntric în mod profund, plener, intens și continuu energiile subtile sublimine nesfârșite ale unor Atribute Dumnezeiești pe care urmărim să le integram cât mai profund în ființa noastră). Un fenomen notabil de transformare a conștiinței, numit „break off” sau „ruperea conștiinței”, a fost observat la aeronauții care zboară la altitudini extreme. În anii '50, Forțele Aeriene ale Statelor Unite ale Americii au urmărit atât colectarea de date fizice la mari altitudini, cât și

înțelegerea reacțiilor umane în condiții neobișnuite. Altitudini de până la 19.000 m erau frecvent atinse. Piloții ezitau adesea să discute despre „break off”; totuși, aeronauții erau instruiți să transmită constant date prin stațiile radio, o măsură necesară pentru monitorizarea atentă a stării lor psihice și trupești. În mod periodic, unii dintre aceștia ignorau aceste directive și începeau să relateze stările lor lăuntrice.

În timpul ascensiunii

Stratolab High II, la 8 noiembrie 1956, pilotul Simons, singur la bord, a atins altitudinea de aproximativ 32.000 m într-un zbor de 24 de ore. La un moment dat, acesta a încetat să mai transmită observațiile tehnice de rutină. Descrierea sa ulterioară este revelatoare: „Era ca și cum mă aflam, literalmente, într-o altă lume, pierzând complet noțiunea de timp și spațiu – mă simțeam de parcă aș fi plutit în derivă către un spațiu cărui îi aparțineam.”

John C. Lilly
(1915 - 2001)

Mesajelor radio îl deranjau și a decis, la un moment dat, să renunțe la munca sa de observație și să se bucure pur și simplu de această experiență neobișnuită. Se simțea „mai presus de încercările și suferințele existenței pământești”.

Ca urmare, zborurile solo au fost considerate riscante și au fost formate echipaje alcătuite din câte doi oameni. Este destul de interesant de observat că niciun astfel de efect nu a avut loc în timpul testelor preliminare de izolare și un astfel de efect nu putea fi explicat nici printr-o modificare a compoziției atmosferice. În condiții excepționale, psihicul este supus unor modificări neobișnuite.

John C. Lilly, fost cercetător specializat în studiul delfinilor, a descris o stare psihică pe care a denumit-o „extazul izolării”, experimentată printr-o izolare aproape totală de stimulii senzoriali, obținută prin plutirea într-un rezervor cu apă menținută la temperatura trupului. Conform teoriei clasice a „deprivării senzoriale”, această formă de izolare favorizează apariția unor imagini sau viziuni lăuntrice, care par să provină din straturile profunde ale conștiinței. Există însă și multe cazuri de experiențe halucinatorii care par a fi rezultatul izolării sociale, al stresului sau tensiunii fizice și psihice, mai degrabă decât al unei izolări senzoriale. Navigatorul Joshua Slocum, care a călătorit singur în jurul lumii în anii 1895-1898, aceasta fiind o „premieră”,

s-a confruntat cu o stare de rău de mare în mijlocul Oceanului Atlantic, fiind astfel incapabil să mai conducă ambarcațiunii. El a povestit că atunci a apărut un cârmaci venit parcă din Lumea de Dincolo care a preluat cârma. Slocum a vorbit îndelung cu „bărbatul”, care i-a împărtășit că este cârmaciul uneia dintre corăbiile lui Cristofor Columb.

Alpiniștii relatează experiențe similare. Smythe, în timpul ascensiunii sale pe Everest în anul 1933, a avut o senzație foarte puternică că are lângă el un însoțitor invizibil, căruia i-a oferit chiar și un pătrățel de ciocolată. Exploratorii Arcticii și Antarcticii relatează povești asemănătoare. W. Noyce descrie în cartea sa, *South Col: One Man's Adventure on the Ascent of Everest 1953* (în traducere în limba română „Aventura unui bărbat în ascensiunea Everestului 1953”), că o parte din ființa sa plutea ușor deasupra versantului, întrebându-se „de ce era înlănțuit de creatura care, sub ea, gâfâia și se chinuia”. Mulți oameni au vorbit despre senzația de a fi „în afara trupului”. Auguste Hare, care a avut o copilărie deosebit de grea și singuratică, descrie în memoriile sale cum, la un moment dat, atunci când părinții săi (pe care, literalmente, îi putem numi nemiloși și cruzi) l-au încuiat în camera sa, el brusc a avut senzația că se putea vedea pe el însuși de undeva de sus, de deasupra ușii. Nu putem explica cu adevărat astfel de fenomene vizuale „în oglindă”. Conștiința lui Hare nu putea să aibă o imagine a camerei dintr-o perspectivă atât de neobișnuită.

Cum am putea împăca asemenea experiențe cu realitatea faptului că omul e asemănat cu o mașină de către unele ființe? Materialiștii nu spun practic nimic despre identitatea personală; vom analiza așadar în detaliu fenomenul autoscopiei, adică fenomenul de a-ți „vedea dublul”. Acest fenomen ridică întrebări importante cu privire la natura conștiinței noastre.

Dublul: am renunțat la el?

Credința că fiecare dintre noi are un dublu datează din timpuri străvechi și este larg răspândită în rândul populațiilor primitive. Se credea că dublul este sufletul; astfel, întâlnirea de către cineva a propriului dublu putea să însemne apropierea morții sale. Tocmai din acest motiv gemenii erau priviți cu o anumită teamă, potrivit lui Otto Rank, un renumit psihanalist. Dostoievski, în romanul său

„Dublul”, și de altfel mulți alți scriitori au explorat această temă. Maupassant, care suferea de sifilis, și-a văzut *doppelgänger*¹-ul în faza de mijloc a psihozei sale. În orice caz, mărturiile mai recente, demne de încredere, sunt mai greu de găsit. Trei cazuri raportate în anul 1955, de doi medici dintr-un spital din Oxford, Kenneth Dewhurst și John Pearson, prezintă un interes deosebit. În decembrie 1952, un profesor în vârstă de 46 de ani a fost internat în spital cu un fel de congestie cerebrală (în termeni tehnici: hemoragie subarahnoidiană). Era dezorientat, experimenta senzație de greață și disconfort. În primele două zile, autoscopia (simptom în care pacientul crede că se vede pe sine însuși în fața sa) a fost singurul simptom suplimentar pe care îl prezenta. Dublul său i-a apărut într-un mod foarte real și îl însoțea peste tot, stând în spatele scaunului său în timpul mesei, dezbrăcându-se și culcându-se în camera alăturată. Nu i-a vorbit niciodată, nu i-a făcut niciodată semne, ci doar i-a imitat gesturile. Profesorul a precizat că expresia de pe chipul dublului său era întotdeauna tristă.

Pacientul și-a dat seama că acel personaj era o halucinație, dar îi părea atât de real încât, la prima vizită la medic, nu s-a putut abține să nu tragă automat un scaun și pentru „el”. Ca o scurtă paranteză, savantul francez Lhermitte chiar a avut un pacient care a încercat să-și bată dublul pe umăr, atât de real părea.

La câteva zile după internarea sa în spital, dublul lui a apărut într-o noapte, în pijamale, și s-a urcat într-un pat gol de lângă el. Câteva zile mai târziu, dublul a dispărut, dar senzația de greață și vărsăturile au continuat. În cele

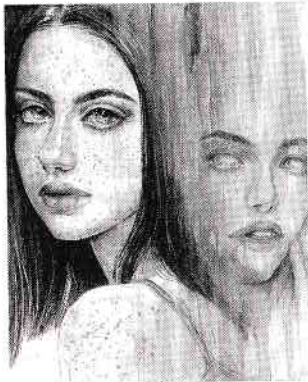

¹ Aspect asemănător, non-biologic, al unei ființe vii sau dublul său care, conform folclorului german, era văzut de obicei ca aducător de ghinion.

din urmă, pacientul și-a revenit. Este interesant de observat că, în acest caz, dublul a apărut în întregime, în timp ce, adeseori, doar bustul este vizibil și apare inversat, ceea ce sugerează că aceste imagini provin din impresiile pe care le avem atunci când ne uităm la noi înșine într-o oglindă. Astfel a fost cazul unui bărbat internat la Spitalul Radcliffe Infirmary (Oxford, Anglia), în anul 1952; el suferea de o tumoare pe creier. La șapte săptămâni de la internarea sa, el a început să vadă cu coada ochiului un bărbat oarecum în vârstă, înainte de a se recunoaște pe sine. El putea vedea silueta doar de la bust în sus.

Cel de-al treilea caz raportat de către cei doi doctori, Dewhurst și Pearson, a fost al unui bărbat lovit de un obuz în timpul războiului. Iată ce relatează pacientul în anul 1930: „Eram în cabinetul medicului și priveam în grădină, când am văzut un bărbat în stânga mea, cam la un metru distanță. Dintr-o dată, am știut cine era. Eram eu.“ Cu toate acestea, el simțea că nu are nicio afinitate cu „acest om“: era ca un străin. Silueta era precum reflexia în oglindă, de dimensiuni normale. Părea reală și a persistat timp de aproximativ zece zile. Șapte ani mai târziu, același pacient se plimba prin pădure când a avut brusc impresia că este înconjurat de o mulțime de oameni. Apoi, într-o zi de ianuarie, în anul 1954, a văzut: „o mulțime de siluete minuscule, de culoarea curcubeului, toate asemănătoare mie“. A avut, de asemenea, și viziuni ale unor interioare de case, a sa sau ale unor camere pe care nu le recunoștea. Aceste halucinații, care au devenit din ce în ce mai frecvente, durau între două și trei minute și îl lăseau cu o stare de greață. Cu toate acestea, și-a păstrat conștiința limpede și și-a revenit treptat sub tratament.

Dar cea mai extraordinară relație se referă la o femeie din Okinawa, de 27 de ani, doamna F., care a fost internată în spital într-o „stare disperată“. Avea fața umflată și congestionată. Era plină de sânge, cel mai probabil de la limba care îi era tăiată; în plus, era evident că abia scăpase cu viață de la o moarte violentă prin strangulare. În timp ce era plecată la cumpărături, ea a văzut o femeie

care o fixa cu o privire serioasă: era „exact ca mine și purta exact aceleași haine, dar avea în ochi o privire tăioasă și rea“. Doamna F. căra două pachete, pe care le-a lăsat la un moment dat jos. Când a vrut să le ridice, mai era acolo doar unul singur, dar când a ajuns acasă, a găsit pachetul lipsă... S-a auzit o bătaie la ușă. Înainte ca ea să aibă timp să răspundă, femeia pe care o văzuse mai devreme era deja în ușă. Apariția i-a spus, într-o japoneză proastă: „Să intrăm“. Doamna F. (care vorbea foarte bine japoneza) și-a dus copilul la o vecină și s-a întors acasă. Apariția i-a spus să împacheteze cheia apartamentului și să o pună în cutia poștală. Tânăra femeie a simțit în aer un miros de eter. O licărire ciudată părea să lucească în ochii dublului ei, care i-a înfășurat o frânghie sau o curea în jurul gâtului și a început să o sugrume, în timp ce o forța să țină cureaua. Doamna F. a simțit că va muri, apoi a leșinat. Când și-a revenit, apariția încerca să-i taie limba cu o foarfecă. Durerea era insuportabilă și ea a leșinat din nou.

Când s-a trezit, femeia dispăruse. S-a târât până la bucătărie să ia niște apă. Soțul ei a venit în sfârșit acasă și a găsit-o întinsă pe jos. A dus-o imediat la spital. Poliția a fost anunțată; s-a dus la apartament; totul părea în ordine. Nu era niciun semn de luptă, dar într-un dulap suficient de mare pentru a intra o persoană au fost găsite o curea de piele neagră, o foarfecă pătată de sânge și o bucată de limbă tăiată. Cheia era în cutia poștală. Doctorii care au examinat-o, C.B. Bakker și S.E. Murphy, psihiatri la Universitatea din Washington, au descris-o ca fiind o femeie delicată și atrăgătoare. Deși anxioasă și deprimată, se descurca destul de bine în viață. Testele au arătat că îi lipsea maturitatea și că în trecut nu fusese în stare să facă față unor probleme. Nu a fost găsită nicio urmă de tulburare organică sau de epilepsie. Bakker și Murphy au ajuns la concluzia că ea suferea de un amestec de autoscopie și personalități multiple, unic în analele unor astfel de experiențe.

Din aceste povestiri, se poate observa că, deși mecanismul creierului ne oferă o explicație a comportamentului, el este departe de a elucida experiența subiectivă. Materialismul nu explică modul în care sunt conectate între ele conștiința și creierul și nici nu aduce lumină asupra naturii eului. Atunci care este alternativa? Aceasta este întrebarea care, la un secol după Clifford și Huxley, primește din nou o atenție deosebită.

| 02 | **Revoluția liniștită****AUZIM CEEA CE NU MAI ESTE**

După ce a fost demolată linia trenului suspendat care trecea prin cartierul Bowery din New York, locuitorii se trezeau adesea la ora obișnuită de trecere a trenului și sunau la poliție pentru a raporta că s-a petrecut ceva amuzant. Într-un experiment de control al undelor telepatice ale unui subiect care asculta un sunet, cercetătorii ruși au descoperit că undele care indicau nivelul de atenție scădeau odată ce subiectul se obișnuia cu sunetul, dar creșteau la loc dacă sunetul se estompa. Prin urmare, nu faptele reale, ci contradicțiile sunt cele care interesează memoria.

K.H. PRIBRAM, The Neurophysiology of Remembering, Scientific American Magazine (1969) 220 (1) 73.

Tulburări în domeniul psihologiei

În ultimii cincizeci de ani, a avut loc o modificare lentă, dar foarte semnificativă a poziției psihologilor; aceștia și-au dat seama că ceea ce se petrece în interiorul craniului este mult mai subtil și mult mai greu de explicat decât crezuseră ei anterior. În același timp, neurobiologii au făcut progrese extraordinare în înțelegerea modului în care funcționează creierul. Datorită lor, observăm creierul ca fiind un mecanism mult mai sofisticat decât se presupunea cu atâta aroganță înainte.

Din punct de vedere psihologic, această evoluție coincide parțial cu ascensiunea și căderea „behaviorismului” (cunoscut și sub numele de comportamentism). Dar, mai presus de toate, este convingerea din ce în ce mai răspândită că experiența subiectivă a ființei umane nu poate fi respinsă, pentru că noi nu suntem, în sensul strict al termenului, niște mașini. Totuși, e necesar să recunoaștem că suntem (după cum majoritatea dintre noi simțim intuitiv aceasta) atât conștiință, cât și trup. Acest

punct de vedere de o mare importanță pentru valorile umane și pentru propriul nostru sentiment de identitate nu poate fi exagerat. Pe de altă parte, această concepție îi va elibera pe unii neurologi de cămașa de forță intelectuală care i-a îngrădit timp de mai bine de o jumătate de secol și va deschide perspective inimaginabile pentru cercetare. Este chiar posibil ca, în câteva decenii, să devină foarte clar acel aspect care diferențiază omul de mașină. Și asta ar fi un punct de cotitură în istoria omenirii, cu toate implicațiile pe care singuri le putem intui.

Iată pe scurt această răsturnare de situație în ceea ce privește atitudinea psihologilor. Timp de mai bine de o jumătate de secol, psihologii au fost dominați de ideea că ar fi bine ca oamenii să nu fie întrebați despre ceea ce se petrece în conștiința lor, pentru că nu există nicio modalitate de a verifica sau de a măsura cu exactitate dacă e adevărat ceea ce spun. Când profesorul J.B. Watson și-a lansat doctrina behaviorismului în 1914, el a cerut ca termenul „conștiință” să fie eliminat din vocabularul psihologilor. Conștiința, spun susținătorii behaviorismului, este o cutie neagră: e necesar să ne limităm la studiul stimulilor și comportamentului care rezultă (în jargonul behaviorismului, spunem despre subiect „că emite un răspuns comportamental” – o expresie ineptă și stângace). Pornind de la astfel de observații am putea, speră ei, să deducem că cele două sunt legate. Inițial, aceasta a fost probabil doar o dorință de a fi oameni de știință obiectivi, dar în curând s-a dovedit că în „cutia neagră” nu era nimic altceva decât o mecanică rudimentară, prin care anumii stimuli particulari erau asociați cu anumite răspunsuri, proces cunoscut sub numele de „condiționare”.

În timp ce în Occident ideile lui Watson erau îmbrățișate cu entuziasm, în U.R.S.S. Ivan Pavlov, care a primit Premiul Nobel în 1904, a susținut cu și mai mult fanatism că întregul nostru comportament poate fi explicat în termeni de reflexe. Se spune că obișnuia să-și amendeze studenții sau asistenții săi care foloseau cuvintele „conștiință” sau „mental”. Cu toate acestea, manifestările cerebrale ale conștiinței există și behavioriștilor le este greu să le excludă. Profesorul Burrhus Skinner, decan al behavioriștilor contemporani, se străduiește în tezele sale să se debaraseze de manifestările cerebrale ale conștiinței, desemnându-le cu termenul de „comportament ascuns”. Dar